

چهل حدیث در فضیلت قرآن کریم

www.ketab.ir

دکتر محمد جواد گودینی

سرشناسه: گودینی، محمدجواد، ۱۳۶۳.

عنوان و نام پدیدآور: چهل حدیث در فضیلت قرآن کریم / دکتر محمدجواد گودینی.

مشخصات نشر: قم: میراث ماندگار، ۱۴۰۰.

مشخصات ظاهری: ۷۲ص.

وضعیت فهرست نویسی: فیبا

شابک: ۹۷۸-۶۰۰-۳۱۴-۳۴۰-۱

موضوع: اهل بیت، احادیث، مذهبی

رده بندی کنگره: ک ۵۴ع ۴۶ / ۱۴

رده بندی دیویی: ۱۴۶/۴۸

شماره کتابشناسی ملی: ۱۵۴۶۳۲۱

شناسنامه کتاب

مؤلف: دکتر محمد جواد گودینی
ناشر: میراث ماندگار
چاپخانه: دیجیتال
نوبت چاپ: اول / ۱۴۰۰
تیراژ: دیجیتال
صفحه آرا: سیدعلی حسینی
شابک: ۹۷۸-۶۰۰-۳۱۴-۳۴۰-۱
قیمت: ۳۰۰۰۰ تومان

چهل حدیث در فضیلت قرآن کریم

مرکز پخش: قم، ساختمان ناشران، طبقه سوم، پلاک ۳۱۸،

انتشارات میراث ماندگار - تلفن: ۰۲۵۳۷۸۴۲۳۹۸

فهرست

۶.....	پیشگفتار
۱۸.....	حدیث نخست
۲۰.....	حدیث دوم
۲۲.....	حدیث سوم
۲۴.....	حدیث چهارم
۲۵.....	حدیث پنجم
۲۶.....	حدیث ششم
۲۷.....	حدیث هفتم
۲۸.....	حدیث هشتم
۳۱.....	حدیث نهم
۳۲.....	حدیث دهم
۳۳.....	حدیث یازدهم
۳۴.....	حدیث دوازدهم
۳۵.....	حدیث سیزدهم
۳۶.....	حدیث چهاردهم
۳۷.....	حدیث پانزدهم
۳۸.....	حدیث شانزدهم
۳۹.....	حدیث هفدهم
۴۰.....	حدیث هجدهم
۴۱.....	حدیث نوزدهم
۴۲.....	حدیث بیستم
۴۴.....	حدیث بیست و یکم

۴۵.....	حدیث بیست و دوم.....
۴۶.....	حدیث بیست و سوم.....
۴۷.....	حدیث بیست و چهارم.....
۴۸.....	حدیث بیست و پنجم.....
۵۰.....	حدیث بیست و ششم.....
۵۱.....	حدیث بیست و هفتم.....
۵۲.....	حدیث بیست و هشتم.....
۵۳.....	حدیث بیست و نهم.....
۵۴.....	حدیث سی ام.....
۵۵.....	حدیث سی و یکم.....
۵۶.....	حدیث سی و دوم.....
۵۷.....	حدیث سی و سوم.....
۵۸.....	حدیث سی و چهارم.....
۵۹.....	حدیث سی و پنجم.....
۶۰.....	حدیث سی و ششم.....
۶۱.....	حدیث سی و هفتم.....
۶۳.....	حدیث سی و هشتم.....
۶۵.....	حدیث سی و نهم.....
۶۶.....	حدیث چهلم.....
۶۷.....	سخن پایانی.....
۶۹.....	منابع و مأخذ.....

پیشگفتار

قرآن کتاب جاودان خداوند جهانیان، دلیل آشکار پروردگار بر بندگان، آخرین کتاب آسمانی و کاملترین آن، سخنی والا و برخوردار از اسلوبی بی همتا بوده که متضمن راهی روشن برای زندگانی مسلمانان و دریایی بی پایان از معارف بوده که خداوند بلند مرتبه برای هدایت بشر فروفرستاده و این کتاب بزرگ، راه رسیدن به خشنودی خداوند جهانیان و زندگانی سعادتمند در دنیا و برخورداری از نعمت های آخرت را به انسان می نمایاند.

قرآن کلامی برجسته و سترگ بوده که با وجود برخورداری از موسیقی و سبکی زیبا، شعر نبوده و بسان نثر نیز نیست؛ بلکه سبکی بی همتا و منحصر به فرد است و محاسن بلاغی و زیبایی های ادبی فراوانی دارد که عقول بشر را حیران نموده و انسان را از آوردن سخنی همانند خود، عاجز ساخته است. به دیگر سخن، قرآن کلامی است که هیچ نظیری در میان سخنان دیگر برای آن یافت نمی شود و بلاغت و زیبایی ادبی و سبک یگانه و شگفت آور آن، مُحِیِّر العقول است. به گفته ی ولید بن مغیره (یکی از بزرگان قریش که همواره با اسلام دشمنی می کرد و با حال کفر نیز از دنیا رفت؛ اما نمی توانست عظمت و والایی قرآن را انکار نماید و بدان اعتراف نمود)، این سخن از جلاوت، نیکویی و شادابی برخوردار است. سخنی است که برتر [از هر گفتار دیگری است] و چیزی بر آن برتری ندارد [و هرگز نمی توان سخنی را یافت که بر این کلام پیشی افتاده و از

آن برتری جوید.^۱

قرآن کریم معجزه ای جاوید به شمار می رود که مخصوص عصر نزول نبوده و دامنه ی آن تا روز رستاخیز ادامه دارد و از جمله معجزات عقلی بوده که مخاطب آن، جان و خرد انسان در همه ی عصرها و نسل ها محسوب می گردد و سخنی است که نسل های گوناگون را به تحدی فراخوانده و همآورد طلبی آن نیز منحصر به زمانی ویژه نمی شود و همه ی انسان ها و جن ها تا روز رستاخیز را شامل می گردد. خداوند بلند مرتبه به صراحت از ناتوانی خلق برای همآوردی با کتاب عزیز و شکست ناپذیرش پرده برداشته و فرموده است: [ای پیامبر ﷺ] بگو: اگر انس و جن گرد هم آمده تا کلامی بسان این قرآن را عرضه نمایند، نخواهند توانست؛ حتی اگر به یاری هم بشتابند و به هم کمک نمایند.^۲ آری، بشر از آوردن سخنی همانند سخن پروردگار جهانیان ناتوان بوده و تاریخ نیز گواهی داده کسی نتوانسته همانند قرآن را عرضه نماید و این تحدی را پاسخی مناسب داده و همانند سوره هایی قرآن را از جانب خویش بیاورد و به صریح آیه ی قرآن، پس از این نیز نخواهد توانست؟ چرا که خداوند فرموده است:

﴿فَإِنْ لَمْ تَفْعَلُوا وَلَنْ تَفْعَلُوا﴾^۳

قرآن کریم حاوی انواع علوم و معارف است که دارای آیات محکم و متشابه، ناسخ و منسوخ، عام و خاص، ظاهر و باطن و دارای بطونی گوناگون بوده و به

۱- التمهید فی علوم القرآن، ج ۵ ص ۱۲۲-۱۲۵؛ قرآن کریم که به زبان عربی مبین بر قلب رسول خدا ﷺ نازل گردیده، از اسلوبی بی مانند برخوردار بوده و بلاغت و زیبایی آن، خرد انسان را متحیر می سازد. این کتاب بی همتا به زبان عربی و گویش قریش خویشتنان پیامبر اسلام ﷺ نازل گردیده که فصیح ترین گویش زبان عربی بوده است و بر سایر گویش های عربی (از قبایل گوناگون عرب) برتری داشته است. (رک: مجمع البیان، ج ۱ ص ۶۱).

۲- سوره ی اسراء، آیه ی ۸۸.

۳- آیسر التفسیر لکلام العلی الکبیر، ج ۱ ص ۳۴-۳۳.

۴- سوره ی بقره، آیه ی ۲۴.

گفته ی عبد الله بن مسعود^۱ صحابی بزرگوار پیامبر ﷺ هر کس دانش پیشینیان و آیندگان را خواهان است، در قرآن غور نموده و در آن به نیکی اندیشه نماید.^۲

قرآن شفای قلب انسان و آرامش بخش روح و جان بشر بوده و آیات نورانی آن، سینه ها را آرام کرده و هدایت و رحمتی برای مومنان است؛ اگر چه قرآن برای بشریت است و همگان این ظرفیت و امکان را دارند تا از این کلام نورانی بهره جویند، اما تنها مومنان و اهل تقوا از آن بهره می جویند؛ آنان که این کتاب نورانی را راهنمای خویش در همه ی امور زندگی قرار می دهند و از انوار بی پایان آن قلوب خود را منور می سازند و خود را از مراتب هدایت آن برخوردار می کنند.

با وجودی که پیامبران الهی ﷺ برای صدق دعوی خود همواره به معجزات مجهز بوده و خوابید آنان را با معجزات گوناگون یاری کرده و با نشانه هایی برای راستی گفتارشان آنان را تسلیم می نمود، اما تفاوت جوهری میان قرآن کریم به عنوان معجزه ی جاودان خاتم پیامبران ﷺ و دیگر معجزات دیده می شود؛ معجزات پیامبران گذشته بیشتر حسی بوده و محدود به کسانی می شد که پیرامون آن پیامبر ﷺ بوده و آن معجزه را می دیدند یا با دیگر حواس خویش آن را درک می کردند؛ مانند عصای موسی ﷺ و شفای نابینایان و ... توسط عیسی مسیح ﷺ و دیگر معجزاتی که خداوند در کتاب آسمانی اش از آن یاد

۱- عبد الله بن مسعود از اصحاب برجسته ی رسول خدا ﷺ بوده و احادیث بسیاری از آن بزرگوار ﷺ نقل کرده و از پیشگامان و بزرگان قرائت قرآن در میان صحابه محسوب می شود. از رسول اکرم ﷺ روایت است که فرمود: هر کس می خواهد قرآن را همان گونه که نازل شده بخواند، بر او باد خواندن به قرائت فرزند ام عبد [بن مسعود]. عبد الله بن مسعود را از داناترین اصحاب پیامبر ﷺ به قرآن توصیف نموده اند. وی به سال ۳۲ هجری در زمان خلافت عثمان در مدینه وفات کرد و در بقیع دفن گردید. (ر.ک: سنن ابن ماجه، ج ۱ ص ۴۸۹؛ معجم رجال الحدیث، ج ۱۱ ص ۳۴۵-۳۴۴؛ الاستیعاب فی معرفه الأصحاب، ج ۳ ص ۹۹۳؛ فضائل الصحابه، ص ۱۴۶؛ تفسیر ابن کثیر، ج ۱ ص ۷۳).

۲- التمهید فی علوم القرآن، ج ۶ ص ۱۸.

کرده است (و پیامبرانی که در کتاب آسمانی از آنان یاد نشده است و آیات و نشانه هایشان نیز ذکر نگردیده است؛ اما برای اثبات گفتار خویش و رسالت الهی‌شان، خداوند به آنان معجزاتی داده بود تا به مردمان زمان خویش آن را بنمایانند و سخن خویش را به اثبات رسانند). اما قرآن کریم نشانه ای پایدار و معجزه ای همیشگی بوده و با گذر زمان، گرد و غبار کهنگی بر آن نمی نشیند و همواره چشمه هایی از مراتب اعجاز آن برای انسان روشن شده و همواره اختیار بشر است تا انسان از هدایت آن بهره جوید و در آیات آن تفکر نموده و با تدقیق در آیات آن، به گوشه ای از اعجاز آن پی برد. به گفته ی "عبد الله بن حسین عکبری"، آن کلام، قرآن مجید است که باطل را از پیش رو و پشت سر، بدان راه نیست و از جانب خداوند حکیم و حمید فرو فرستاده شده است. آن، معجزه ای باقی است که اسرار معانی در آن پنهان است که این اسرار هرگز به پایان نرسیده و بی انتهاست و آن کتاب ربمان محکم الهی و دلیل آشکار خداوند بر خلق است.^۲

از دیگر مراتب اعجاز قرآن کریم که بسیار قابل تأمل است، اعجاز از منظر آورنده ی این کتاب عظیم و شگفت آور است؛ رسول گرامی اسلام ﷺ به گواهی تاریخ، پیش از دریافت وحی از سوی خداوند هرگز کتابی نخوانده و خطی ننوشته است و با دانشمندان و عالمان زمان خود (که در اقلیت بوده و تعداد افراد تحصیل کرده در روزگار جاهلی بسیار کم بوده است)، ارتباطی نداشته و هرگز از

۱- زهره التفاسیر، ج ۱ ص ۱۷؛ پیامبر اسلام ﷺ به اذن خداوند جهانیان، از معجزات دیگری نیز برخوردار بوده است که در زمان هایی مخصوص از آن یگانه ی دهر ﷺ آشکار گردیده است. اما قرآن کریم معجزه ای است همگانی که در دسترس مردمان در همه ی عصر ها قرار دارد و تا روز رستاخیز دلیلی آشکار است بر راستی گفتار پیامبر اکرم ﷺ و نبوت ایشان ﷺ و تحدی قرآن نیز شامل همه ی انسان ها و جنیان در هر زمان و مکانی می گردد. (تفسیر ابن کثیر، ج ۱ ص ۳۱۳؛ إعجاز القرآن، ص ۱۴-۱۳).

۲- التبیان فی إعراب القرآن، ج ۱ ص ۹.

استادی بهره نجسته است.^۱ اما با این وجود، کتابی آورده است که حاوی بالاترین مراتب هدایت و کمال انسانی بوده و برترین معارف توحیدی و خداشناسی، معاد و آخرت شناسی، رهنمون هایی اخلاقی و تربیتی بسیار والا و ارزنده، نکاتی از غیب و آینده، گفته هایی از زندگی پیشینیان و ... در بر داشته که هیچ درس خوانده ای نمی تواند مانند آن را آورده و بر جامعه ی انسانی عرضه نماید؛ پس بدیهی است که این کلام از جانب پیامبری ﷺ که نگارش به مکتب نرفته و خطی ننوشته است، نبوده و تنها از جانب پروردگار جهانیان فرو فرستاده شده است و جز این نمی تواند باشد.

رسول گرامی اسلام ﷺ که امانتدار وحی الهی و برگزیده ی خداوند از میان بشر است، کلام پروردگار را در قالب وحی دریافت و آن را به مردم عرضه می فرمود. دریافت وحی، از پیچیده ترین موضوعات مربوط به پیامبری سفیران الهی ﷺ از جمله خاتم پیامبران و افضل همه ی رسولان حضرت محمد مصطفی ﷺ به شمار می رود؛ این که حقیقت وحی چیست و پیامبران ﷺ چگونه وحی را دریافت می نمودند، مساله ای دشوار است و چستی وحی و ابعاد آن همچنان برای انسان پنهان مانده و با کمک روایات و سیره ی پیامبر اسلام ﷺ، تنها به گوشه ای از آن می توان پی برد.

آنچه مسلم است این که پیامبر اسلام ﷺ هنگام دریافت وحی به عنوان امانتی سترگ و برجسته از جانب خداوند جهانیان، حالت چهره ی مبارکش تغییر می کرد. هنگام نزول وحی مستقیم (بدون واسطه ی فرشته ی وحی جبرئیل امین)، رسول خدا ﷺ احساس سنگینی کرده و از شدت سنگینی بار امانت، بدن مظهرش داغ می شد و از پیشانی ای عرق می ریخت. همچنین روایت است:

زمانی که وحی بر آن دُرْدانه ی عالم وجود ﷺ نازل می گردید، رنگ چهره اش تغییر می کرد. در آن زمان، رسول خدا ﷺ چهره اش را به زیر می افکند و یاران پیامبر ﷺ که این حالت را مشاهده می نمودند نیز چنین کرده و سرها را به زیر می افکندند. همچنین نقل است در حالت دریافت مستقیم وحی از جانب پروردگار جهانیان، اگر پیام آور خداوند حضرت ختمی مرتبت ﷺ بر شتر یا مرکبی سوار بود، کمر آن حیوان خم شده و به نزدیک زمین می رسید.

ما به خوبی نمی دانیم چرا در حالت وحی این حالات شگفت انگیز بر رسول گرامی اسلام ﷺ عارض شده و علت این تغییر حالات چه بوده است؛ چرا که از مسأله ی وحی به طور کامل آگاهی نداریم و حقیقت این پدیده ی مهم و شگفت آور برایمان روشن نیست. اما می دانیم دریافت وحی با تغییر حالاتی از سوی دریافت کننده ی آن یعنی حضرت رسول اکرم ﷺ همراه بوده است و این رویداد مهم که ارتباطی ژرف میان جهان غیب و جهان ماده است، نکات پنهانی بسیاری برای ما که از تجربه ی آن بی بهره ایم داشته و به عنوان معمایی حل نشدنی باقی مانده است.

قرآن سخنی است که راه و مسیر حق را از باطل برای جهان بشریت روشن ساخته و به دیگر سخن، پیروی از آموزه های آسمانی قرآن کریم، انسان پیرو این کتاب آسمانی را به راه استوار و مستحکم الهی که همان مسیر حق و حقیقت است، رهنمون ساخته و از این رو قرآن کریم که حاوی معارفی عمیق، انسان ساز و آسمانی است، "فرقان" نامیده می شود؛ چرا که میان حق و باطل تمییز و جدایی قرار داده و راه رسیدن به رستگاری، نجات و خروج از باطل را برای انسان مهیا می نماید و در جهان پس از مرگ نیز راه رسیدن به خشنودی خداوند را

پیش روی بشر عامل به دستورهای قرآن قرار می دهد.^۱

این کتاب سترگ که ذکر حکیم است، در مدت رسالت پیامبر اسلام ﷺ به امر خدا و وحی الهی بر آن جناب ﷺ فرود می آمد. آیات قرآن را به دو بخش مکی و مدنی تقسیم نموده اند؛ آیات مکی در سرزمین مکه (آغاز دوران رسالت و پیش از دوران هجرت) بر قلب رسول گرامی اسلام ﷺ نازل گردید و بیشتر شامل امور اساسی اسلامی و جهان بینی همچون خداشناسی، نفی شرک و دعوت به یگانه پرستی، معاد و قیامت، نبوت و اشاره به سرگذشت پیامبران گذشته ﷺ و رفتار امت های پیشین، رویارویی با طاغوت مشرکان و صنادید شرک و کفر و ... است. برخی از سوره های مکی عبارتند از: علق، قلم، مدثر، مزمل، تکویر، اعلیٰ، لیل، فجر، کوثر، تکاثر، کافرون، فیل، توحید، نجم، قدر و ...

سور مدنی نیز پس از زمان هجرت رسول خدا ﷺ به سرزمین یثرب (مدینه الرسول ﷺ) نازل گردید و شامل امور مربوط به حکومت داری، جهاد با مشرکان، احکام دین و شریعت (بیان امور مربوط شریعت اسلامی و حلال و حرام)، ویژگی منافقان، امور تربیتی و اخلاقی و ادب رفتار و گفتار با رسول خدا ﷺ و ... است. برخی از سوره های مدنی عبارتند از: بقره، انفال، آل عمران، احزاب، ممتحنه، نساء، حدید، محمد ﷺ، رعد، حشر، نور، برائت (توبه)، مائده و ...^۲

۱- فضائل الآيات فی القرآن الکریم، ص ۱۶؛ به جز فرقان، قرآن کریم را نام های دیگری نیز هست؛ از جمله: کتاب، ذکر، تنزیل، نور، شفاء و ... اگر چه مشهورترین نام، همان قرآن است (الواضح فی علوم القرآن، ص ۱۴-۱۳).

۲- ابن ضریس، فضائل القرآن، ص ۲۴؛ سوره های مکی و مدنی را نشانه هایی است؛ از جمله: حروف مقطعه بیشتر در ابتدای سوره های مکی آمده است (به استثنای بقره و آل عمران)؛ هر سوره ای که در آن یا أَيُّهَا النَّاسُ و یا بَنی آدَم آمده باشد، عمدتاً مکی بوده و سوره هایی که در آن یا أَيُّهَا الذِّینَ آمَنُوا ذکر شده است، سوره های مدنی به شمار می رود. همچنین سوره ای که در آن حرف کلاً آمده باشد یا سجده دارد، مکی است. سوره ای که در آن حدود و فرائض الهی ذکر شده و یا موضوع جهاد مطرح شده باشد، مدنی است. همچنین هر سوره ای که در آن از منافقین یاد شده باشد، مدنی است؛ به استثنای سوره ی عنکبوت. (ابن کثیر، فضائل القرآن، ص ۲۹-۳۸؛ موسوعه علوم القرآن، ص ۵۲).